

Наукові школи кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки

Людмила Штефан,
доктор педагогічних наук,
професор,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Кафедру історії педагогіки і порівняльної педагогіки було створено у лютому 2002 р. На сьогоднішній день на кафедрі працює 3 доктора наук, професора і 7 кандидатів наук, доцентів. Кафедра має свої наукові традиції, які знайшли відбиття в наукових школах. У витоків зачаткування наукових шкіл з історії педагогіки стояла кандидат педагогічних наук, професор, учасник Великої Вітчизняної війни, ветеран праці, випускниця історико-філологічного факультету Харківського державного педагогічного інституту імені Г. С. Сковороди *Попова Людмила Данилівна* (1923–2014 рр.).

Під керівництвом Людмили Данилівни було підготовлено 43 кандидати педагогічних наук, серед них: І. П. Внукова (1979), С. В. Селюніна (1981), Л. П. Юрченко (1981), А. Г. Відченко (1987), Т. П. Танько (1988), О. Ю. Кузнецова (1990), Л. А. Штефан (1990), В. М. Білик (1991), М. М. Окса (1991), Н. М. Якушко (1992), К. А. Юр'єва (1993), С. В. Білецька (1994), Л. П. Старікова (1994), О. Ю. Леонт'єва (1995), А. В. Говорун (1995), І. О. Ларіна (1996), І. В. Пентіна (1996), О. І. Пономарьова (1996), Т. В. Лутаєва (1998), О. В. Слепцова (1998), В. А. Кузьмичова (2000), Н. М. Роман (2001), А. В. Соколова (2001), І. Т. Сіра (2002), О. А. Гнізділова (2004), С. Ю. Бакай (2005), Т. М. Кравчук (2005), Н. О. Борисенко (2006), І. О. Малініна (2006) та інші. Переважна кількість учнів професора

Л. Д. Попової і сьогодні плідно працює у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди. О. Ю. Кузнецова, Л. А. Штефан, Т. П. Танько, О. А. Гнізділова, А. В. Соколова, К. А. Юр'єва успішно захистили докторські дисертації.

Учні професора Л. Д. Попової проводили дослідження за такими темами, як: теоретичні ідеї і досвід підготовки вчителів у навчальних закладах Англії та США в період освітніх реформ 60–80 років ХХ ст.; проблеми виховання та навчання студентів і учнів у вітчизняній педагогіці та школі у ХVIII — ХХ ст. у цілому і на Слобожанщині зокрема; підготовка музично-педагогічних кадрів в історії педагогічної думки України ХХ ст.; проблеми сімейного виховання в історії педагогічної думки України в ХІХ — ХХ ст.; педагогічна діяльність видатних вітчизняних і світових педагогів (Я. А. Коменський, Г. С. Сковорода, К. Д. Ушинський, Х. Д. Алчевська, Б. Д. Грінченко, Я. А. Мамонтов, Г. М. Хоткевич, В. О. Сухомлинський, А. С. Макаренко та ін.).

Тривалий час (з 2002 до 2015 р.) кафедру очолювала доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України *Троцько Анна Володимирівна*. У Анни Володимирівни є своя гідна наукова школа. Професор А. В. Троцько підготувала п'ять докторів (Т. П. Танько (2004), О. В. Гончар (2011), Л. О. Голубнича (2015),

Н. Г. Тарарак (2016), Ю. М. Короткова (2018)) та 22 кандидати педагогічних наук (Т. О. Довженко (2002), А. В. Стаканков (2004), О. О. Довженко (2004), В. О. Микитюк (2004), М. В. Донченко (2004), І. В. Кравченко (2004), Ю. В. Бекетова (2005), Ю. М. Корнейко (2007), А. О. Поляков (2008), К. Є. Каліна (2008), А. О. Денисенко (2008), Н. Г. Білоцерківська (2009), В. О. Курашова (2010), О. Г. Ткаченко (2010), В. О. Євтушенко (2011), В. С. Ульянова (2011), В. І. Пеньков (2012), О. В. Стадник (2012), О. І. Поп (2013), А. В. Ковтун (2015), С. А. Білецька (2017), О. А. Міщенко (2018).

Зокрема, у дослідженні *Т. П. Танько* (доктор педагогічних наук, професор, декан факультету дошкільної освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди) «Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах» обґрунтовано педагогічні умови та шляхи впровадження на факультетах дошкільного виховання програми з музичного виховання; розроблено організаційно-методичну систему підготовки студентів до музично-естетичного виховання дошкільників; науково обґрунтовано сутність музично-педагогічної компетентності майбутнього вихователя [4].

О. В. Гончар (доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-дослідної роботи Харківської державної академії дизайну та мистецтв) у своєму дослідженні «Розвиток ідеї педагогічної взаємодії учасників навчального процесу вищої школи у вітчизняній педагогічній думці (друга половина ХХ ст.)» систематизувала теоретичні питання й розкрила особливості практичних здобутків, накопичених вищою вітчизняною школою в другій половині ХХ ст., із метою творчого використання прогресивних ідей у сучасних умовах розбудови системи вищої освіти [2].

Л. О. Голубнича (доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов № 3 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудро-

го) у дисертації «Історіографія дидактики вищої школи Східного регіону України (друга половина ХХ — початок ХХІ ст.)» здійснила цілісний аналіз історіографії дидактики вищої школи Східноукраїнського регіону досліджуваного періоду, схарактеризувала теоретико-методологічні засади педагогічної історіографії, подала класифікацію джерельної бази педагогічної історіографії, визначила особливості регіонального підходу до досліджень із педагогічної історіографії, виявила провідні тенденції розвитку теорії навчання вищої школи, окреслила напрями творчого використання цінних надбань із зазначеної проблеми у практиці ЗВО на сучасному етапі [1].

Н. Г. Тарарак (доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і технологій дошкільної освіти та мистецьких дисциплін ХНПУ імені Г. С. Сковороди) провела дослідження за темою «Теорія та практика формування ціннісних орієнтацій студентів в історії вітчизняних вищих навчальних закладів мистецького профілю (20-ті роки ХХ ст. — початок ХХІ ст.)». У дисертації розкрито сутність процесу формування «ціннісних орієнтацій» студентів вищих закладів освіти мистецького профілю України досліджуваного періоду, обґрунтовано періодизацію та схарактеризовано кожний із виділених періодів процесу формування ціннісних орієнтацій студентів вищих закладів освіти мистецького профілю України 20-х років ХХ століття — початку ХХІ ст., визначено змістові доміанти цього феномену на певному етапі розвитку вищої професійної школи та науково-педагогічної теорії в цілому [5].

Ю. М. Короткова (доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри гуманітарних дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України) у дисертації «Теорія і практика підготовки філологів в університетах Греції другої половини ХХ — початку ХХІ ст.» окреслила історіографію визначеної проблеми, розкрила методологічні підходи до вивчення проблеми підготовки філологів

в університетах Греції та проаналізувала базові поняття дослідження, науково обґрунтувала етапи розвитку теорії та практики підготовки філологів в університетах у межах досліджуваного періоду, узагальнила досвід зазначеної підготовки на кожному з науково обґрунтованих етапів, окреслила перспективи впровадження грецького педагогічно цінного досвіду підготовки філологів у систему вищої філологічної освіти України [3].

Кандидатські дослідження під керівництвом професора А. В. Троцько були присвячені таким питанням: словесні методи навчання в діяльності початкових шкіл України другої половини XIX ст.; теорія і практика правового виховання в історії вітчизняної педагогічної думки другої половини XIX — початку XX ст.; проблема спілкування вчителя з учнем у педагогічній теорії та практиці України другої половини XIX — початку XX ст.; формування професійно-педагогічної майстерності викладачів вищих освітніх закладів Слобожанщини другої половини XIX — початку XX ст.; професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів у позааудиторній роботі у вищих педагогічних закладах освіти України (друга половина XX ст.); формування у підлітків моральних вчинків у позакласній роботі; теорія і практика музично-педагогічної підготовки учнів педагогічних училищ України (1945 — 1985 рр.).

До наукових пошуків аспірантів також належали: висвітлення зарубіжного педагогічного досвіду у творчій спадщині К. Д. Ушинського; педагогічні умови мотивації професійного зростання студентів педагогічних університетів у процесі неперервної освіти; моральне виховання студентської молоді на Слобожанщині (кінець XIX — початок XX ст.); організація моніторингу виховної системи вищих педагогічних закладів освіти; формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; розвиток принципу самостійності в історії вітчизняної гімназичної освіти XIX — початку XX ст.;

проблема педагогічного стимулювання навчально-пізнавальної діяльності учнів середніх закладів освіти України в другій половині XIX ст.; підготовка вихователів до естетичного виховання дітей дошкільного віку в навчальних закладах України (кінець XIX — початок XX ст.); виховання емоційної сфери молодших школярів засобами театрального мистецтва; розвиток музичної освіти майбутніх педагогічних кадрів в Україні в другій половині XX ст.; моральне виховання учнів у позакласній роботі навчальних закладів відомства Міністерства народної освіти в Україні (друга половина XIX — початок XX ст.); розвиток ідеї лекторської майстерності викладачів вищих навчальних закладів в історії вітчизняної педагогічної думки (друга половина XIX — початок XX ст.)».

Свою наукову школу має і доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки (з 2015 р.) *Штефан Людмила Андріївна*. Під керівництвом професора Штефан Л. А. було захищено 18 кандидатських дисертацій — О. А. Мкртічян (2007), Л. І. Донченко (2007), О. А. Шумська (2007), О. В. Загайко (2008), С. В. Іноземцева (2009), О. Д. Черкашин (2010), Ю. О. Пивовар (2011), О. В. Юшко (2012), Л. С. Григорова (2012), В. В. Спіцин (2013), Ю. О. Олійник (2013), О. П. Борзенко (2014), О. М. Скавронська (2015), А. В. Будко (2015), С. В. Бикасова (2016), І. І. Степаненко (2017).

Аспіранти під керівництвом проф. Л. А. Штефан вивчали такі питання, як: питання становлення й розвитку теорії та практики соціальної педагогіки як в Україні, так і в провідних країнах світу; питання підготовки соціально-педагогічних кадрів та стимулювання діяльності вчителя; проблеми дидактики середньої та вищої школи; питання змісту соціально-педагогічної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами та організації соціально-педагогічної діяльності з обдарованими дітьми; проблеми естетичної підготовки студентів; питання діяльності соціально-педагогічних

служб в Україні; питання організації дистанційної освіти в провідних країнах світу; особливості стимулювання вчителя до організації професійної діяльності в історичній ретроспективі; особливості організації соціально-педагогічної діяльності на Харківщині; питання підготовки соціально-педагогічних кадрів в Україні та провідних країнах світу; особливості оцінювання учнів та студентів у Великій Британії і Канаді та деякі ін.

Свою наукову школу започаткувала на кафедрі і кандидат педагогічних наук, доцент, відмінник освіти України *Відченко Алла Гаврилівна*, яка працювала на кафедрі до 2015 р. Під керівництвом доцента А. Г. Відченко було підготовлено 7 кандидатів наук — Л. О. Дубровська (2001), Н. В. Пузирьова (2002), Л. М. Коваленко (2003), І. І. Сидоренко (2005), В. В. Фомін (2007), І. В. Вавілова (2007), О. В. Карасьова (2010).

До провідних напрямів за якими проводились дослідження під керівництвом доцента А. Г. Відченко належать: проблеми сімейного виховання, в тому числі й історико-педагогічний аспект; дитяча книга як засіб навчання й виховання дітей в історії вітчизняної педагогічної думки; історія становлення й розвитку Педагогічного відділу Харківського університету; порівняльний аналіз систем освіти в Україні та провідних країнах світу; організація самостійної роботи студентів у вищих закладах освіти Слобожанщини; проблеми самоосвіти особистості у вітчизняній педагогічній пресі другої половини XIX — початку XX ст.; індивідуальний підхід в естетичному вихованні учнівської молоді в освітніх закладах України другої половини XIX — початку XX ст.; теорія і практика організації науково-дослідної роботи студентів (на матеріалах університетів України XIX ст.).

Свої наукові школи почали створювати і професори *Друганова Олена Миколаївна* та *Ворожбіт-Горбатюк Вікторія Вікторівна*. Під керівництвом доктора наук, професора *Друганової Олени Миколаївни* захищено чотири кандидатські дисерта-

ції — Н. М. Туренко (2010), І. І. Мартиненко (2012), Н. В. Яременко (2015), О. В. Єфімова (2019).

Коло наукових інтересів учнів професора О. М. Друганової охоплює такі питання, як: науково-дослідна діяльність викладачів ЗВО України; особливості діяльності приватних навчальних закладів; розвиток меценатства в історії педагогічної думки України; проблема національної освіти учнівської молоді у творчій спадщині діячів науки та культури Слобожанщини XIX ст.; внесок громадських організацій, приватних осіб та асоціацій у розвиток дошкільного виховання на Слобожанщині (друга половина XIX — початок XX ст.).

Під керівництвом доктора педагогічних наук, професора *Ворожбіт-Горбатюк Вікторії Вікторівни* захищено три кандидатські дисертації — П. Г. Біліченко (2008), В. М. Кузнецова (2011), О. М. Попович (2018).

До кола наукових інтересів професора В. В. Ворожбіт-Горбатюк належать такі питання: проблеми шкільництва в історії педагогічної думки; духовно-моральне виховання дітей в Україні (історичний аспект); зміст освіти школярів у другій половині XIX — на початку XX ст.; просвітницька діяльність українських меценатів родини Терещенків (друга половина XIX — початок XX ст.); організація науково-дослідницької діяльності студентів вищих професійних закладів освіти в Україні (кінець XIX — початок XX ст.) та деякі ін.

Молоді науковці кафедри також починають керувати науково-дослідною роботою аспірантів. Так, у 2019 р. було захищено кандидатську дисертацію І. Є. Сланцевою «Розвиток соціально-педагогічних служб та установ в Україні (друга половина XX ст.)» під керівництвом кандидата педагогічних наук, доцента кафедри, випускниці докторантури *Боярської-Хоменко Анни Володимирівни*.

Отже, професорсько-викладацький склад кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки займається плідною

науково-дослідною діяльністю, постійно поповнюються наукові школи молодими науковцями, розширюється тематика наукових пошуків.

Література

1. Голубнича Л. О. Історіографія дидактики вищої школи Східного регіону України (друга половина XX — початок XXI століття) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Харків, 2015. 40 с.

2. Гончар О. В. Розвиток ідеї педагогічної взаємодії учасників навчального процесу вищої школи у вітчизняній педагогічній думці (друга половина XX століття) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2011. 39 с.

3. Короткова Ю. М. Теорія і практика підготовки філологів в університетах Греції другої половини XX — початку XXI століття : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.01 ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2018. 40 с.

4. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.01 ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 40 с.

5. Тарарак Н. Г. Теорія та практика формування ціннісних орієнтацій студентів в історії вітчизняних вищих навчальних закладів мистецького профілю (20-ті роки XX століття — початок XXI століття) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2016. 40 с.

22.10.2019